

Document Gràfic //

Pàg. 5 / Noves aportacions als sistemes d'obtenció de dades de la filigrana i la seva aplicació com a una eina útil per controlar els processos de restauració del document gràfic.

Ariadna Olivé i Soler, María Dolores Díaz de Miranda Macías, o.s.b.

Pintura //

Pàg. 19 / La restauració de les pintures murals a l'església de Sant Climent de Taüll. Aportacions a l'estudi del conjunt pictòric.

Mercè Marquès Balagué

Materials i Tècniques //

Pàg. 41 / Materials, procés i tècnica en la realització d'una pintura a l'oli sobre tela per capes representant un arbre en flor.

Alexandre Prunés i Bosch

Art Contemporani //

Pàg. 49 / Conscienciar com a estratègia de conservació preventiva. Quan l'entrevista a l'artista es converteix en un mitjà de prevenció i col·laboració. Coco Guzmán artista *queer* dels invisibles, cas de treball. Conservació preventiva-activa.

Ruth del Fresno-Guillem

Conservació Preventiva //

Pàg. 59 / Significança del patrimoni tràgic. Cap a nous paradigmes per a la seva conservació preventiva.

Ana Galán Pérez

Arqueologia // Treball Final

Pàg. 71 / Colorimetria aplicada a la conservació-restauració de mosaics: la caracterització del color de tesselles pètries i ceràmiques.

Lorena Andino Pol

Document Gràfic // Treball Final

Pàg. 89 / La presència de microorganismes en el patrimoni fotogràfic: tractament de la col·lecció Jordi Maseras al Museu Marítim de Barcelona.

Lorena Soria Iñiguez

Escultura // Treball Final

Pàg. 105 / Una aproximació a la conservació de l'escultura contemporània a l'exterior.

Sara Hernández Zárate

Pintura // Treball Final

Pàg. 117 / L'estructuració de la pasta pictòrica com a procediment alternatiu de reintegració il·lusionista en pintura sobre tela. Estudi de materials aglutinants i mètodes d'aplicació.

Soraya Fernández Sevillano

Notícies //

Pàg. 139 / Notícies breus de diversos actes o esdeveniments destacats que han tingut lloc a l'ESCRBCC.

Miquel Mirambell Abancó

Castellano //

Pàg. 149 / Versión castellano

Crédits

Unicum, nº19, 2020

Directora: Verónica Ramírez Calise (Coordinadora Lingüística i professora d'Història de l'Art).
Sotsdirector: Joan Escudé González (professor de Conservació i Restauració de 1r curs).

Consell de Redacció: Pau Claramonte Villanueva (professor de Conservació i Restauració de 2n curs), Àlex Prunés Bosch Villanueva (professor de Dibuix Artístic), Miquel Mirambell Abancó (Director de l'ESCRBCC i professor d'Història de l'Art), Miriam Pérez Barba (alumna de 3r curs de l'especialitat de Conservació i Restauració de Pintura) i Laura Romaní Borralló (alumna de 1r curs comú de Conservació i Restauració).

Abstracts: Pauline Figuerola.

Maquetació: Noelia Barreda i Eric Puig (Think Things Studio Barcelona)

Impressió: Novoprint

Col·laboradors Web: Meritxell Rodríguez Calvo (alumna de 2n curs comú de Conservació i Restauració).

Publicació Anual

Edició: ESCRBCC ESCRBCC (Escola Superior de Conservació i Restauració de Béns Culturals de Catalunya).

C/ Aiguablava, 109-113. 08033- BARCELONA.

Director de l'ESCRBCC: Miquel Mirambell Abancó

Dipòsit legal: B-16094-2002

ISSN: 1579-3613

ISSN electrònic: 2462-3326

Portada/Contraportada: Actuació del CRBMC a la reproducció del *Pantocràtor* de l'absis de l'església de Sant Climent de Taüll (Fotografia: CRBMC. Ramon Maroto).

Unicum és una publicació anual sense ànim de lucre que tracta temes relacionats amb la conservació i restauració dels béns culturals, el patrimoni i les disciplines afins; es realitza amb les aportacions de professionals del món de la Conservació-Restauració i del patrimoni, de professors, d'alumnes i d'ex-alumnes de l'ESCRBCC.

Unicum és una revista oberta a totes les opinions, però no es fa responsable dels continguts signats pels respectius autors, que en seran els únics responsables, així com també dels permisos de reproducció dels materials de tercers que continguin.

La revista *Unicum* publicarà articles que siguin originals i inèdits. La presentació d'originals implica la cessió del dret de publicar-los tant en la versió impresa com en l'electrònica. La direcció es reserva el dret d'editar totalment o parcialment qualsevol material enviat.

Avaluadors externs: Abans de l'acceptació definitiva per part del Consell de redacció, els originals seran sotmesos a revisió per part d'experts (*peer review*), que n'elaboraran un informe escrit.

Si desitgeu participar amb nosaltres, seguïu les normes de publicació que figuren al final de la revista.

O poseu-vos en contacte amb l'ESCRBCC.

c/ Aiguablava, 109-113

08033 Barcelona

Telèfon: 93 354 69 92

www.xtec.cat/escrbcc

escrbcc@xtec.cat

<http://unicum.cat>

Amb la certificació pel nivell de qualitat:

Editorial

Amb retard però amb satisfacció presentem el núm. 19 de la revista *Unicum*, una cosa que ens semblava normal cada any, aquest 2020 s'ha convertit gairebé en una gesta.

Donada l'excepcional situació provocada per la pandèmia de la COVID-19, des de la redacció d'*Unicum* ens vam proposar que la nostra revista mantingués la seva continuïtat, ininterrompuda des de l'any 2001, intentant que la seva publicació fos el més normal possible. Tenint en compte que *Unicum* és una revista d'una escola superior, amb col·laboradors que formen part del professorat i de l'alumnat, i que el segon semestre del curs ha estat realment complicat, perquè ha estat marcat pel confinament i l'adaptació a les classes i avaluació *online*, considerem tota una consecució que puguem presentar el número 19 de la nostra revista, malgrat uns mesos de retard en la seva publicació a causa de les alteracions de les activitats diàries sofertes durant i després del confinament.

Malgrat el dolor i els danys produïts per aquesta crisi sanitària sense precedents, volem veure un costat positiu i és el fet que aquesta situació ens ha permès poder treure el millor de tots nosaltres: la capacitat d'esforç i de sacrifici pels altres, la solidaritat, l'entrega, el compromís, la companyonia i, en alguns casos admirables, l'heroisme. També ha propiciat el necessari reconeixement social dels professionals que van mantenir la seva indispensable activitat durant el confinament, entre els quals ens agradaria incloure els de l'àmbit de la cultura (conservació-restauració, museus, arxius, institucions culturals públiques i privades, editorials, músics, el món de l'audiovisual...) els qui, en innombrables ocasions, han posat generosament a la disposició de la població el seu treball, els seus coneixements i la seva creativitat.

Esperem que aquesta pandèmia, que també té unes terribles conseqüències econòmiques, no tingui un impacte exclusivament negatiu, especialment en el nostre sector, el de la conservació-restauració, ja afeblit per la falta d'inversió en cultura des de la crisi econòmica de 2008; tant de bo el succeït ens ajudi a tots a reflexionar, a aprendre de l'experiència i a proposar noves estratègies per millorar.

La nostra aportació, el nostre humil gra de sorra, és la publicació de la revista *Unicum*, ja que volem continuar sent una plataforma per a la difusió de la conservació-restauració del patrimoni, col·laborant així al fet que la societat tingui una major comprensió de la labor dels professionals d'aquest sector i apreïi el seu esforç per custodiar els béns culturals. Per a això, en aquest número publiquem cinc articles de professionals de l'àmbit cultural que tracten temes relacionats amb el document gràfic (l'estudi de les filigranes), la pintura (conservació-restauració de les pintures murals de Sant Climent de Taüll i mètode de realització d'una pintura a l'oli), l'art contemporani (estratègies de conservació en col·laboració amb un artista) i la conservació preventiva (el patrimoni tràgic); igualment, presentem quatre articles realitzats per les alumnes amb els millors Treballs Finals de cada especialitat de conservació-restauració de l'ESCRBCC (aplicació de la colorimetria a la conservació de mosaics, tractament de patrimoni fotogràfic amb presència de microorganismes, conservació d'escultura contemporània en exteriors i reintegració mitjançant pastes pictòriques) i la imprescindible secció de Notícies relacionades amb activitats en les quals ha participat l'ESCRBCC. Formant també part d'aquesta labor de difusió, informem que ja s'ha actualitzat el repositori *online* RACO (<https://www.raco.cat/index.php/unicum>) posant a la disposició del públic els articles publicats en el número 18 de la nostra revista.

Volem finalitzar agraint l'esforç de tots els nostres col·laboradors per publicar el present número d'*Unicum* i, especialment, la fidelitat dels nostres lectors, que ens impulsa a continuar amb la nostra labor malgrat les dificultats i la incertesa d'aquesta "nova normalitat".

Verónica Ramírez Calise
Directora d'*Unicum*

Escola Superior
de Conservació i Restauració
de Béns Culturals de Catalunya

ÈNCIA **UNA PROFESSIÓ**
RE L'ART I LA CIÈNCIA
SSIÓ **ENTRE L'ART**
ENTRE L'ART I LA
T I LA **CIÈNCIA**
RE L'ART I LA
ENTRE

Escola Superior de Conservació i Restauració de Béns Culturals de Catalunya

L'ESCRBCC neix per voluntat de la Generalitat de Catalunya, com a conseqüència de l'evolució del sector de la conservació i restauració que, juntament amb els avenços científics i les noves tecnologies, ha motivat la necessitat de professionals altament qualificats.

Descobreix les seves titulacions!

C/ Aiguablava 109-113
08033 Barcelona

93 354 69 92

escribcc@xtec.cat
www.escribcc.cat